

Govorno-jezikovne motnje predšolskega otroka

Predavanje z delavnico
VVO Šmarje pri Jelšah,
6. 2. 2024

Aljoša Vodeb,
logoped.-spec.pedagoginja

Pogoji za pravilen razvoj govora:

1. Zdrav živčni sistem, ki nadzoruje in usklajuje delovanje govornil
2. Pravilno in dobro razvite psihične funkcije (pozornost, zaznavanje, mišljenje, pomnjenje s slušnim spominom)
3. Razvita čutila (vid, sluh)
4. Zdrava govornila (glasilke, grlo, žrelo, nosna in ustna votlina)
5. Pravilen, zgleden govor otrokovega okolja (pravilne vzpodbude za izreko in ne uporaba otročjega govora)

Razvojne faze govora:

1. Pripravljalna – predfonematična doba (*do 1. leta starosti*)

- Refleksen krik, neopredeljen vokal, brbljanje, ponavljanje zlogov, posnemanje govora odraslega

Dojenček razume govor približno 3 mesece prej kot prične govoriti.

2. Obdobje oblikovanja glasovnega govora (*1 – 3 leta starosti*)

- Prva beseda - samostalnik (3-4 besede), enobesedni stavki

Otrok razume več kot lahko pove.

-
- Uporabljamo vsakdanje besede, brez pomanjševalnic, jezik je preprost, razumljiv in počasen, da ga lahko otrok posnema.
 - Preprosto pripovedujemo o vsem, kar delamo, kar se dogaja okrog nas.
 - Izogibajmo se direktnemu učenju govora oz. besed, saj ni sposoben ponavljanja za nami (lahko zavremo otrokov govorni razvoj).
 - To je obdobje, ko otrok več ne potrebuje dude. S tem ima možnost, da uri svoja govorila.

3. Doba bogatenja govora in besednega zaklada (od 3. leta do vstopa v šolo – predšolska doba)

- Otrok je stabilen, beseda ima natančno določen pomen (radoveden, tipa, ogleduje, odkriva nova imena in besede, vprašalnica "Kaj je to?". atamou → ata je prišel domov).
- Obdobje izpopolnjevanja stavka (uporablja čase, vedno bolj obvladuje sklanjatve in spregatve).
- Govori sam s seboj oz. z igračami, živalmi (glasno mišljenje, ki počasi doseže stopnjo notranjega govora).
- *Govorni tempo predšolskega otrok je počasnejši od govornega tempa odraslega. Pomembno je, da ga mirno in potrpežljivo poslušamo!*

Obdobje ZAKAJ-ČKA (kako, kdaj)

- Vprašanja so znak za razvoj otrokovega logičnega mišljenja (izboljšuje se pravilnost stavka, obvladovanje smiselne zveze besed in stavkov).
- **Od 4 do 6 let:** govorni proces se razvija skladno z otrokovim splošnim razvojem (motorika, pozornost, socializacija, igra z vrstniki).
- Otrok si rad izmišlja razne zgodbe, močno pretirava (resničnost se prepleta z domišljijo).
- Rad posluša pravljice, le-te pa vplivajo na razvoj jezika in domišljije (bogat govor, kakovost jezikovnih oblik).
- Obnoviti krajšo pravljico (lepi, sestavljeni stavki, izgovorjava avtomatizirana).

Kaj moramo vedeti?

- **Enoleten** otrok pozna mamo in ata, ter ju tudi pokliče, pove in smiselno uporabi najmanj tri besede.
- **Dve leti** star otrok – uporablja najmanj 25 besed, zna pokazati dele telesa.
- **Tri leta** star otrok – uporablja najmanj 150 besed, s katerimi poimenuje predmete iz okolice in opisuje dogajanje okrog sebe, pravilno izgovarja: A, E, I, O, U, J, P, T, K, B, D, G, M, N, V, L, F, H.
- **Štiri leta** star otrok – uporablja okrog minimalno 500 besed, pripoveduje kaj se je zgodilo in uporablja stavke z vsaj tremi do štirimi besedami. Pojavi se glas R.
- **Štiri leta in pol** star otrok – pojavijo se pravilni glasovi S, Z, C.
- **Pet let in pol** star otrok – pojavijo se pravilni glasovi Š, Ž, Č.

Če glasov ni, oz. se pojavijo v nepravilni obliki glede na zgoraj naštete kronološke starosti, je potrebna logopedska obravnava.

NAJPOGOSTEJŠE GOVORNE MOTNJE

DISLALIJE

- Motena izreka glasov K, G
- Motena izreka glasu R
- Motena izreka glasov S, Z, C, Š, Ž, Č
- **Nerazvit govor** (zaostanek v govorno-jezikovnem razvoju)
- **Jecljanje** - motnja ritma in tempa govora (ponavljanje zlogov, besed, fraz- "daj, daj mi", podaljševanje glasov, brezglasni zastoji, krči, dodajanje pomožnih glasov - "a").

Otroka naj okolica ne ozaveži na zaostajanje, kajti sicer otrok občuti potrebo po izogibanju in to skuša obvladati, začne razmišljati in povečuje napetost - to povzroči močnejše in pogostejše zastoje.

Govorne igrice za pospeševanje izreke

1. **Vaje jezika** (j,l,r,s,z,c,š,ž,č,t,d,n)
2. **Vaje ustnic** (a,e,i,o,u,f,v,š,ž,č,r,m,b,p)
3. **Vaje za boljše delovanje mehkega neba** (k,g,h)
4. **Dihalne vaje** (s,i,f)
5. **Igrice in vaje za izpihovanje** (f,v,s,z,c,š,ž,č,p,b,t,k)
6. **Igrice za boljšo izreko nekaterih glasov** (sičniki, šumniki, vokali)

Vaje jezika (J, T, D, N, L, R, S, Z, C, Š, Ž, Č)

- Dvigovanje jezika iz običajne lege do dlesni zgornjih zob in nazaj.
- Jezik potisnemo kolikor je mogoče iz ust in potegnemo nazaj - **muca, ki pije mleko.**
- Oblizujemo si zgornjo, spodnjo ustnico - **muca si umiva brke, se oblizuje (zunaj ust, znotraj med med dlesnimi in ustnicami).**
- Z jezično konico potujemo po robovih spodnjih in zgornjih zob - **muca si umiva zobe.**
- Konico jezika potisnemo k spodnjim zobem in dvignemo hrbet jezika.
- Široko odpremo usta in s konico jezika nihamo od enega ustnega kotička do drugega - **nihanje stenske ure.**
- Konico jezika dvignemo daleč nazaj na trdo nebo, da se vidi spodnji del jezika - **oponašamo zavijanje sirene TD-TD.**
- Tleskamo z jezikom - **poganjamo konjička.**
- Na sredini jezika naredimo žleb - dvignemo robove jezika in ga potisnemo skozi usta - skozi ta žleb pihamo.
- Posnemamo **igranje trobente** ali **petje-LA;LA LE;LE, ...**

Vaje za R

- Posnemamo branjenje avtomobila (jezik je v ustih, z izdišnim zrakom tresemo ustnice) – BBBB.
- Posnemamo zvok traktorja (jezik naslonimo na spodnjo ustnico in ga tresemo z izdišnim zrakom).
- Tresočo konico jezika potiskamo v usta (izgovarjamo BR - dodamo vokale BRI, BRA, ... in pomaknemo jezik v usta).
- Oponašamo klepetulje, ki klepetajo (LLLLLL...).
- Oponašamo stensko uro T-D, T-D-počasi, hitro (TDDD-DI, TDDDD-DA, TDDDD-DO, ...).
- Oponašamo palčka, ki skače T-DI, T-DA, T-DO, ...
- Oponašanje žabice DEGA-DEGA-DEGA, ...

Vaje ustnic

(A, E, I, O, U, P, B, M, R, V, F, Š, Ž, Č)

- Izbočimo ustnice v šobico in preidemo nazaj v normalno lego oz. nasmeh (ko otroku to dobro gre, dodamo glasova U-I) policijska sirena.
- Masiramo spodnjo ustnico z zobmi in obratno.
- Potiskamo zgornjo ustnico na konico spodnjih sekalcev.
- Oblizujemo spodnjo in zgornjo ustnico.
- Široko odpremo usta-vključimo glas A, nato zmanjšamo odprtino in rečemo O (pri zobozdravniku).
- Držanje slamice med ustnicami in premikanje ustnic naprej-nazaj.
- Držanje slamice med ustnicami in noskom.
- Usta oblikujemo v lege vokalov I-E-A-O-U.
- Usta napolnimo z zrakom in s prstki potiskamo zrak ven (postopoma izgovarjamo glas F).
- Pošiljanje poljubčkov.

Vaje za boljše delovanje mehkega neba (K, H, G)

- Grgaranje vode, srkanje vode iz dlani, pitje po slamici
- Igranje na glavnik
- Mrmranje melodije
- Žvižganje, kašljanje, pihanje mačke (PHH)
- Zehanje - napenjanje mišic mehkega neba, pri tem vadimo vdih-izdih (H-taljenje sveč, ogrevanje rok)
- Napihovanje balonov
- Vsrkovalne vaje: skozi slamico vsrkamo zrak in prenašamo predmete (list papirja, vato - na krajše, daljše razdalje)

Dihalne vaje

(S, I, F)

- Roke dvignemo - vdih, predklon in izdih na glas F, S, I
- Dvignemo eno roko in vajo ponovimo.
- Roke damo iz predročnja (vdih) v zaročenje (izdih).
- Globoko vdihnemo skozi nos ob zatisnjenih ustnicah, nekaj časa zrak zadržimo, nato sledi izdih skozi usta.
- Globoko vdihnemo skozi usta ob zatisnjenem nosu, zadržimo zrak, nato izdih skozi nos.

Igrice in vaje za izpihovanje (P, B, F, V, T, K, S, Z, C, Š, Ž, Č)

- Pihamo v raznobarvne trakove, ping pong žogice, vato, ogledalo.
- Pihamo v vato (si jo lahko podajamo), izpih skozi usta - dolg izpih na H,F, hipen na P,T,K.
- S slamico pihamo v vodo (premikamo plutovinaste zamaške), milni mehurčki.
- Ugašamo svečo - kratek izpih, dolgotrajni izpih.
- Žvižgamo, piskamo na piščali, igramo na orglice.
- Pihamo skozi cevko v vato, žogice, vetrnice.

Igrice za boljšo izreko nekaterih glasov

SIČNIKI (jezik je zataknen za spodnje zobke, usta so raztegnjena v nasmeh)

- S-oponašanje sikanja kače
- Z-oponašanje komarja
- C-oponašanje zvonjenja zvončka

ŠUMNIKI (jezik je obrnjen navzgor, z usti naredimo šobico)

- Š-oponašanje šumenja vetra
- Ž-oponašanje brenčanja čebele
- Č-oponašanje vlaka

Sistematski pregledi predšolskih otrok

- Otroci, ki pravilno ne izgovarjajo vseh glasov, potrebujejo strokovno pomoč logopeda - KDAJ?
- Sistematski pregledi pri 3. letih (psiholog, zdravnik)
 - pomen in vloga vzgojiteljice, staršev
- Sistematski pregledi 5. letnikov (logoped, zdravnik)
 - pomen in vloga vzgojiteljice, staršev
- Napotitev v RA
 - CZO Celje-strokovni tim izda mnenje o dodatni strokovni pomoči otroku v sodelovanju s svetovalno službo, vzgojiteljico, starši

Kdaj k logopedu?

- Če otrok **med 3. in 4. letom**:
 - Ne izgovarja glasov K, G, H, L ali jih zamenjuje z drugimi glasovi;
- Če otrok **med 4. in 5. letom**:
 - Nepravilno izgovarja katerikoli glas razen sičnikov, šumnikov in glasu R;
- Če otrok **pri 5. letih**:
 - Nepravilno izgovarja katerikoli glas. Do 5. leta naj bi otrok vse glasove izgovarjal pravilno.

*To je tvoja pot, samo tvoja,
drugi lahko hodijo s teboj,
vendar je nihče ne more prehoditi za tebe.
(Rumi)*

Hvala za vašo pozornost!